

Marmara Bölgesine Son Beş Yıl İçerisinde Yurtdışından Getirilen Buğday Çeşitleri

Ramazan DOĞAN*
Nevzat YÜRÜR**

ÖZET

Bu çalışmada son beş yıl içerisinde yurtdışından getirilen buğday çeşitlerinin Marmara Bölgesindeki durumları incelenmiştir. İncelemeler sonucunda tohumluk programına yeni alınan buğday çeşit sayısı 1983'de 7 iken yıldan yıla hızla artmış ve 1989 yılında 27'ye çıkmıştır. 1985'de 5, 1986'da 5, 1987 yılında 2, 1988 yılında 5 ve 1989 yılında ise 3 yeni çeşit üretim programına alınmıştır. Son üç yıl içerisinde üretim programına 10 yeni çeşit alınmıştır. Bu çeşitlerden bazıları bölgenin yerli çeşitlerinden Cumhuriyet-75 ve Kırkpınar-79 ile verim denemelerine alınmışlardır. Denemeler sonucuna göre Sadova-1, Kate-A-1 Vratsa ve Atilla-12 çeşitler bölge için önerilebilecek çeşitleri olarak saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ekmeklik buğday, uyum, tohum üretim programı, yerli çeşit.

SUMMARY

Wheat Varieties Imported in Last Five Years into Marmara Region

In this study, the conditions of wheat varieties imported into Marmara Region in last five years were investigated. Results of investi-

* Araş. Gör.; U.Ü. Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, Bursa.

** Prof. Dr.; U.Ü. Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, Bursa.

gations indicated that 7 wheat varieties have been included into the wheat programme in 1983 and that numbers gradually increased and amounted to 27 in 1989. The new varieties included into the new wheat variety programme in 1985, 1986, 1987, 1988 and 1989 were respectively 5, 5, 2, 5, 3 and 3.10 new varieties have been introduced into programme in last three years. Some of these varieties were tested for yield with Cumhuriyet-75 and Kırkpınar-79 originated from the region.

Acoording to the research results, the varieties Sadova-1, Kate A-1, Vratsa and Atilla-12 outyielded the native varieties Cumhuriyet-75 and Kırkpınar-79 and they were suggested for the region.

Key Words: Common wheat, adaptation, seed production programme, native variety.

GİRİŞ

Dünya ve Türkiye'de yıldan yıla hızla artan insan ve hayvan varlığının besin maddeleri ihtiyacını karşılama sorunu bugün tahıl üretimine ayrı bir önem kazandırmaktadır. Özellikle birçok ülkenin insanının beslenmesinde ekmeğin hammaddesi olan buğday üretimi yıllarca üzerinde en çok durulan bir konudur.

Türk tarımının karakterini belirleyen tahıl grubu ve tahıl grubunun içinde buğday ekiliş, üretim ve tarımı yapan çiftçiler dikkate alındığında en önde gelen rakipsiz bir üründür. 1988 yılı verilerine göre ülkemiz buğday ekim alanı bütün tahıl ekim alanının % 68.3'ünü oluşturmaktadır. Marmara Bölgesinde ise 1988 yılında buğday ekim alanı 805.441 ha, üretim ise 2.643.947 ton ve verim 328 kg/da dır. Ekim alanı ve üretim bakımından ülke buğday ekim alanı ve üretiminde aldığı pay sırasıyla % 8.5 ve % 12.9'dur.

Tahıl tarımında üretim artışı, eldeki alanın en iyi şekilde kullanılması ve birim alan veriminin artırılmasıyla sağlanabilmektedir. Bunun yanında teknik konularla birlikte girdiler de önemli bir yer tutmaktadır. Bu girdilerin başında ise iyi tohumluk gelmektedir. İyi özelliğe sahip tohumluk % 20'ye varan verim artışı sağlayabilmektedir. Kötü tohumlukla işe başlandığında diğer girdilerin de etkileri azalmaktadır (Kün, 1988).

TOHURLUK ÜRETİM PROGRAMI

Ülkemizde tohumluk üretim programına alınan buğday çeşit sayısı 1983 yılında 7 iken 1989'da 27'ye çıkmıştır. 1985 yılında 5, 1986'da 5, 1987'de 2, 1988'de 5 ve 1989 yılında ise 3 yeni çeşit üretim programına alınmıştır. Marmara Bölgesine ise tohumluk programına son 3 yılda 10 yeni çeşit alınmış olup bunlardan 2 tanesi yerli, 8 tanesi de yabancı buğday çeşididir. Üretim programına alınan çeşitlerden bazıları yurtdışından getirilen çeşitlerle yer değiştirmişlerdir.

Bunun sonucunda ise Marmara Bölgesinde çeşit sayısında hızlı bir artış olmuştur. Buğday çeşidindeki bu artış ürünün depolanmasında, taşıma ve standardizasyonunda iç ve dış ticarete güçlükler neden olmaktadır (Anonymous, 1988).

TOHURLUK DIŞALIMI

Son yıllarda çıkarılan kararnamelerle konuya ilişkin yönetmeliklerde değişiklikler yapılarak ülkemizde dışarıdan tohumluk getirilmesi oldukça kolaylaştırılmıştır. 1983 yılında çıkarılan dışalım kararnamesiyle hazine dış ticaret müsteşarlığına her türlü alım izni yetkisi verilmiştir. Bu durum tohum dışalımını gereğinden daha kolay duruma getirmiş, hatta kimi açılardan sakıncalı duruma sokmuştur. Dışalım izinlerinde "Zirai Mücadele ve Karantina Kanununa Uyulması Şartı Aranır" kuralına sık sık ters düşülmüştür. Böylece ülkemize yabancı çeşit ve tohumluk girişi hızlanmış, yurtdışından getirilmesi gereken çeşitlerin yanında bölge koşullarına tam uyum sağlayamayan, verim ve kalitesi daha düşük çeşit ve hatlarda getirilmiştir. Ülkemize 1981-87 yıllarında dışarıdan getirilen buğday çeşit sayısı 22 olup en fazla 9 buğday çeşidi ve 22.670 ton ile 1984 yılında T.M.O. tarafından getirilmiştir. 1981 yılında 500 ton, 1983'de 300 ton, 1985'te 26.600 ton, 1986'da 466 ton ve 1987 yılında 13.345 ton tohumluk dışalım yapılmıştır. Dışarıdan getirilen çeşitlerden 10 tanesi Trakya-Marmara bölgesinde üretime alınmıştır (Anonymous, 1988).

Dışarıdan getirilen buğday çeşitlerinin gelmiş oldukları bölgelerin ekolojileri ile bölgemiz ekolojileri birbirine çok yakındır. Fakültemiz Araştırma ve Deneme Çiftliğinde Marmara Bölgesi için tohumluk programına alınan bazı yabancı buğday çeşitleri bölgenin yerli çeşitleriyle verim denemelerine alınmış olup, belirli özellikler bakımından yerli çeşitleri geçen çeşit veya çeşit adaylarının tohumlukları çoğaltılıp çiftçiye dağıtılmaktadır. U.Ü. Ziraat Fakültesi Araştırma ve Deneme Çiftliğinde yapılan verim denemeleri sonuçları Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo: 1
U.Ü. Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümünde Yürütülen
Buğday Bölge Adaptasyon ve Çeşit Verim Deneme Sonuçları (kg/da)

Çeşitler	1986-87	1987-88
Momtchill	382	385
Kate-A-1	444	388
Vratsa	424	393
Sadova-1	365	420
Dobrudja	—	328
Kırkpınar - 79 (Standart)	424	393

Anonymous, 1987.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi Vratsa ve Kate-A-1 çeşitlerinin verimi bölgenin standart çeşidi olan Kırkpınar-79 çeşidinin verimi ile hemen hemen aynı düzeydedir. İki yıllık deneme sonucunda yabancı orijinli buğday çeşitlerinin verimli olduğu ancak yerli çeşitlerden de fazla bir üstünlük göstermediği görülmektedir. Üreticinin birim alandan daha fazla ürün kaldırma isteği tohumculukla uğraşan kişi ve kuruluşları kaliteye önem vermeksizin yeni çeşitler getirmeye yöneltmiştir. Günümüzde, üzerinde durulması gereken önemli konuların başında ise kalite gelmektedir. Kalite kavramı çok değişken bir kavram olup kullanıldığı yere göre değişik yorumlanmaktadır.

Eskişehir Bölge Zirai Araştırma Enstitüsü bazı buğday çeşitlerinde kaliteyi incelemiştir (Tablo: 2). Cetvelin incelenmesinden görülebileceği gibi kaliteli çeşitler yanında kalitesiz yabancı çeşitler de ülkemize getirilmektedir. Bunun yanında getirilen yabancı çeşitlerin verimleri de, bölgede bulunan çeşitlerden pek farklı olmamaktadır.

Sonuç olarak verimli, kaliteli çeşit ve hatların yanında kalitesiz çeşit ve hatlar da dışarıdan getirildiklerinden, bunların en az iki yıl ve birkaç yerim denemelerine alınmaları, morfolojik, patolojik ve teknolojik özelliklerinin belirlenmesi, kalite verim stabiliteilerinin sağlanmış çeşit ve hatlar haline getirildikten sonra tohumluk olarak dağıtılması amaca uygun olacaktır.

Tablo: 2
1989 Yılında Eskişehir Bölge Zirai Araştırma Enstitüsünde
Belirlenen, Bazı Ekmeklik Buğday Çeşitlerinin Teknolojik Özellikleri

Çeşitler	Hektolitire Ağırlığı	1000 Tane Ağırlığı	Protein (%)	Sedim Değeri	Enerji Değeri
Arpathan-9	82 - 84	42 - 44	11.8	29	40.2
Atilla-12	82 - 84	42 - 44	12.1	26	48.3
Saraybosna	—	—	12.1	33	76.7
Sadova-1	—	46.9	12.9	29	42.9
Vratsa	—	36.9	13.6	35	77.6
Kate-A-1	—	35.9	13.1	35	53.0

Anonymous, 1989.

KAYNAKLAR

ANONYMOUS, 1987. 1986-87 Yılı Bölge Çeşit Verim Deneme Sonuçları, U.Ü. Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü, Bursa.

ANONYMOUS, 1988. Tohumluk Programı, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Proje ve Uygulama Genel Md., Ankara, s. 84.

ANONYMOUS, 1989. Eskişehir Bölge Zirai Araştırma Enstitüsü Raporları.

KÜN, E., 1988. Türkiye’de Çeşit Geliştirme Çalışmaları, T.M.M.O. Ziraat Mühendisleri Odası "Türkiye’de Tohumculuğun Gelişimi ve Geleceği" Simpozyumu, 13-14 Aralık 1988, Ankara.

